

Ambrus István

Se veled, se nélküled – a pénzbüntetés és a kiutasítás kötelező együttes kiszabásának problémái

Neither with you nor without you – problems of mandatory imposition of fine and expulsion

Absztrakt

A magyar büntető törvénykönyv szerint nincs lehetőség arra, hogy a bíróság egyidejűleg pénzbüntetést és kiutasítást is kiszabjon ugyanazzal az elkövetővel szemben. Emellett ugyanakkor mind a pénzbüntetés, mind a kiutasítás kapcsán létezik olyan törvényi rendelkezés, amely e büntetések kiszabását kötelezővé teszi. Jelen tanulmányban a probléma felvázolását követően bemutatom az ellentmondásos joggyakorlatot, majd a jogalkotó kísérletét a megoldásra. Végül, az ellentmondás megnyugtató kiküszöbölése érdekében, megfogalmazom saját de lege ferenda javaslatomat.

Kulcsszavak: büntetés, jogalkalmazás, kiutasítás, kógencia, pénzbüntetés

Abstract

According to the Hungarian Criminal Code, there is no possibility for a court to impose a fine and expulsion against the same perpetrator at the same time simultaneously. Although both the regulation of fine and expulsion contain rules which state that the imposition of these penalties is mandatory in some special cases. In this study, after detecting the problem I present the contradictory case law and then the legislator's attempt for a solution. Finally, for the reassuring elimination of discrepancy, I suggest my own de lege ferenda proposal.

Keywords: cogency, criminal practice, expulsion, fine, penalty

Bevezetés

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) szankciórendszere főszabály szerint úgynevezett konjunktív dualista megoldást követ, általában tehát lehetővé teszi, hogy egyazon elkövetővel szemben, ugyanazon cselekménye (vagy cselekményei) miatt, ugyanabban a büntető-eljárásban több szankciót is alkalmazzon a bíróság. Erre alapvetően mindkét szankciótípus kapcsán lehetőség van, így elvileg több büntetés, több intézkedés, de büntetés(ek) és intézkedés(ek) szimultán történő alkalmazása egyaránt előfordulhat. E megengedő szabályozás alól kivételt képeznek az úgynevezett együttalkalmazási tilalmak, ahol tehát nincs lehetőség az adott szankciók egyidejű alkalmazására (Ambrus, 2018, 89–99.). Ezek előfordulhatnak kifejezett kizártság formájában [lásd például Btk. 33. § (6) bekezdés], továbbá arra is van példa, hogy az együttes kiszabás meg nem engedhetősége az adott szankció jellegéből adódik [mert például az adott intézkedés csak önállóan, büntetés helyett alkalmazható, amellet nem, lásd Btk. 63. § (2) bekezdés].

Emellett egyre inkább megfigyelhető, hogy a törvényhozó a szankcionálás körében a bírói mérlegelést kizáró/korlátozó szabályok kodifikálásának az irányába mozdul el. Ezért mind gyakrabban beszélhetünk a megengedő (diszpozitív) szabályok mellett kötelező (kógens) rendelkezésekről (Ambrus, 2018). E folyamat legfrissebb példajaként említhető a hozzátartozók sérelmére elkövetett súlyos, személy elleni erőszakos bűncselekmények áldozatainak fokozottabb védelme érdekében egyes törvények módosításáról szóló 2020. évi CVIII. törvény, amely 2020. november 5-i hatállyal kizárta, illetve jelentősen korlátozta a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét egyes, kiemelten súlyos deliktumok miatt elítélt személyek vonatkozásában [Btk. 38. § (4) bekezdés e) pont].

A kógencia az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntetőjogi Tanszékének új büntetéstani tankönyve szerint lehet valódi, látszólagos, de facto, illetve létezik az abszolút határozott szankció (Gellér, Ambrus & Vaskuti, 2019, 87.). A valódi kógens szabály jellemzője, hogy a büntetőjogi felelősség megállapítása esetén további mérlegelésnek helye nincs, alkalmazása tehát mindig kötelező, legfeljebb a mérték (tartam) kérdésében dönthet szabadon a bíróság (például a bűncselekmény produktumának az elkobzása). A látszólagosan kógens rendelkezés nyelvtanilag felszólító módban kerül megszövegezésre, ugyanakkor a jogalkotó az adott jogintézmény feltételrendszerét valójában mérlegelési elemekkel is fellazítja (például kiutasítás alapesete). Ilyenkor végeredményben a jogalkalmazó belátásától függ, hogy alkalmazza-e az adott szankciófajtát vagy sem. A de facto kógens norma kapcsán bizonyos körben helye lehet a bírósági diszkréciónak, a gyakorlatban azonban sok

esetben objektíve elvész a mérlegelés lehetősége (például kötelező pénzbüntetés). Végül az abszolút határozott szankció – mint a valódi kögens szabály legszigorúbb esete – nemcsak a büntetés/intézkedés kiszabását teszi kötelezővé, hanem annak mértékét is pontosan meghatározza (például kötelező életfogytig tartó szabadságvesztés).

Ebben a tanulmányban egy olyan kérdéskör vizsgálatára kerül sor, amely kapcsán sajátosan ütközik egy együttalkalmazási tilalom és két szankció kögens alkalmazása. A pénzbüntetés és a kiutasítás egyidejű kiszabását a Btk. ugyanis explicite megtiltja. Ugyanakkor mindkét említett büntetés kapcsán létezik olyan rendelkezés, amely elvileg kötelezővé tenné azok kiszabását.

Munkámban sem a pénzbüntetés, sem a kiutasítás szabályozását nem vizsgálom részletesen, kizárólag az említett problémát vizsgálom. Ennek bemutatását követően áttekintem a kapcsolódó kúriai joggyakorlatot, amelynek ellentmondásos jellege a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény 2020. április 1. napjától bevezetett korlátozott precedensrendszer miatt még problematikusabbnak mondható (lásd Osztovits 2020). Ezután a dilemmát feloldani kívánó legújabb jogalkotói módosítást értékelem. Előre kell bocsátanom ugyanakkor, hogy valamennyi, a pénzbüntetés és a kiutasítás szabályainak kollíziójából fakadó ellentmondást továbbra sem sikerült törvényi síkon kiküszöbölni, így a teljesen konzekvens szabályozás kialakításához további törvénymódosításra lehet szükség. Erre a tanulmány zárásaként konkrét javaslatot is teszek.

A probléma

A Btk. 33. § (6) bekezdés b) pontja szerint nem szabható ki kiutasítás mellett közérdekű munka vagy pénzbüntetés. E tilalmak gyakorlati indokát a Gál–Szűcs szerzőpáros abban látja, hogy „*[a]z országból kiutasított személyen a közérdekű munkát értelemszerűen nem lehetne végrehajtani, a pénzbüntetést pedig – meg nem fizetése esetén – nem lehetne szabadságvesztésre átválttatni*” (Gál & Szűcs, 2013, 14.). Valóban kétségtelen, hogy – szemben a szabadságvesztés és a kiutasítás egyidejű kiszabásának esetével – a csupán pénzbüntetésre ítélt nem magyar állampolgár személyes szabadsága a határozat jogerőre emelkedését követően nem korlátozható, így, ha az emellett – elvi síkon kirótt – kiutasítást nem hajtánák nyomban végre, a gyakorlatban mindkét büntetés végrehajthatósága megghiúsulna, mert az elítélt feltehetően eltűnne a hatóság látóköréből, mégpedig fizetés és az ország elhagyása nélkül. Ha viszont a kiutasítást nyomban foganatosítják, a pénzbüntetést az országból

távozó elítélt feltehetően nem fizetné meg. Ilyenkor, amennyiben kiadatással vagy egyéb, országok közötti bűnügyi együttműködés révén az elítéltet elő is kerítenék, a meg nem fizetett pénzbüntetés szabadságvesztésre történő átváltoztatása – amennyiben, mint az feltehető, annak végrehajtására magyar büntetés-végrehajtási intézetben kerülne sor – éppen ellentétes hatású lenne a kiutasítás kiszabásával kapcsolatos megfontolással. Nevezetesen azzal, hogy azon személy ne tartózkodjon Magyarország területén, akinek a részéről ez a bíróság értékelése szerint nem kívánatos (Tóth, 2017, 926–927.). Mindezen indokok alapján, a nem magyar állampolgár által elkövetett bűncselekmény miatt folytatott büntetőeljárás keretében a bíróság vagy kiutasítást vagy pedig pénzbüntetést szabhat ki (illetve ezek mellett más, nem tilalmazott büntetéseket és intézkedéseket), a kettőt együtt sosem.

A Btk. 50. § (2) bekezdése szerint ugyanakkor, akit haszonszerzés céljából elkövetett bűncselekmény miatt határozott ideig tartó szabadságvesztésre ítélnék, ha megfelelő jövedelme vagy vagyona van, pénzbüntetésre is kell ítélni. Ebben az esetben a szabadságvesztés melletti pénzbüntetés kiszabása a bűncselekmény céljához, illetve az elkövető vagyoni helyzetéhez igazodóan válhat kötelezővé. A joggyakorlat által meghatározott havi nettó fizetés felett, mint látni fogjuk, megfelelő jövedelemről kell beszélni, a mérlegelés mozgástere tehát csak ezen értékhatár alatt tekinthető adottnak (de facto kógencia).

A kiutasítás a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló 2009. évi LXXX. törvény nyomán, a pénzbüntetéshez hasonlóan büntetés (és nem mellékbüntetés) a magyar büntetőjog szankciórendszerében. A Btk. 59. § (1) bekezdése alapján azt a nem magyar állampolgár elkövető, akinek az országban tartózkodása nem kívánatos, Magyarország területéről ki kell utasítani. E rendelkezés, noha felszólító módban fogalmaz, valójában csupán látszólagos kógens normának tekinthető, hiszen abban a vonatkozásban a nyelvtani formula ellenére is megmarad a bíróság mérlegelési joga, hogy a bűncselekmény elkövetőjét persona non grata-nak tekinti-e vagy sem [lásd Tóth 2018, 187. és az Alkotmánybíróság 23/2014. (VII. 15.) határozatát].

Nagyobb a kötelező ereje azon, az egyes törvényeknek a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról szóló 2015. évi CXL. törvénnyel, a 2015. szeptember 15-től kezdődő hatállyal bevezetett (változatlan formában 2020. december 31-ig hatályos) Btk. 60. § (2a) bekezdésének, amelynek értelmében a határzár tiltott átlépése (Btk. 352/A. §), a határzár megrongálása (Btk. 352/B. §), valamint a határzárral kapcsolatos építési munka akadályozása (Btk. 352/C. §) esetén kiszabott végrehajtandó szabadságvesztés mellett, valamint a 85. § (1a) bekezdésben meghatározott esetben a kiutasítás nem mellőzhető. Amennyiben tehát az említett bűncselekmény elkövetőjét akár végrehajtandó,

akár végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztésre ítéli a bíróság, emellett a kiutasítás kiszabása mindig kötelező (valódi kógencia). Így legfeljebb csupán akkor mellőzhető ez utóbbi büntetés, ha az elkövetővel szemben nem szabadságvesztést, hanem például megrovást alkalmaz a bíróság. Az ellentmondást (és így jelen tanulmány témáját) az idézett rendelkezések egybevetése nyomán az a körülmény adja, hogy a pénzbüntetésnek és a kiutasításnak is létezik a bíróság által kötelezően alkalmazandó változata, így, ha mindkét szankciónak fennállnak a törvényes feltételei, előállhat olyan eset, hogy a bíróság úgy lenne köteles pénzbüntetés és kiutasítás szimultán kiszabására, hogy ezt a vonatkozó együttalkalmazási tilalom egyidejűleg meg is tiltja.

A Kúria gyakorlata

A legutóbbi időszakban a Kúria több esetben is foglalkozott a pénzbüntetéssel és a kiutasítással kapcsolatos együttalkalmazási tilalommal. A 2016. B.6. szám alatt publikált elvi bírósági határozatban (a továbbiakban: EBH) a legfőbb bírói fórum a kötelezőnek tekintett pénzbüntetés és a kiutasítás összeütközését utóbbi (tehát a kiutasítás) háttérbe léptetésével küszöbölte ki. Ezen elvi határozat rendelkező része szerint „[a] büntetés kiszabás során a pénzbüntetés és kiutasítás együttalkalmazási tilalmának megsértésével megvalósult anyagi jogszabálysértést annak figyelembevételével kell orvosolni, hogy az a büntetés nem mellőzhető, amelynek kiszabására a bíróság törvény szerint köteles. Ezért a bűncselekményt haszonszerzés végett elkövető, határozott tartamú szabadságvesztésre ítélt és megfelelő jövedelemmel rendelkező terhelttel szemben kötelezően kiszabandó pénzbüntetés folytán a kiutasítás - miután az országban tartózkodás nemkívánatossága mérlegeléstől függ - nem rendelhető el”. A Kúria e döntésében tehát implicite a látszólag és a de facto kógens – ám a vonatkozó együttalkalmazási tilalom folytán egyidejűleg nem alkalmazható – büntetőjogi szankciók között tett különbséget a kiutasítás és a kötelező pénzbüntetés összevetésekor. A kiutasítás alapesetének alkalmazása, mint láttuk, a felszólító mód törvényi használatának ellenére is jogalkalmazói mérlegelés függvénye. A de facto kötelező pénzbüntetés kapcsán a megfogalmazás ugyancsak a szankció kiszabására hívja fel a bírót, bizonyos körben azonban meghagyja a mérlegelés lehetőségét. A haszonszerzési cél megléte vagy hiánya nem a szankcionálás, hanem általában a büntetőjogi minősítés területére eső kérdés, tehát ettől még lehetne valódi kógens szabályról beszélni. Bizonyos esetekben már átnyúlik a büntetés kiszabás kérdéskörére az, hogy az elkövetőt határozott tartamú szabadságvesztésre ítélik-e. Itt ugyanis – a Btk. 33. § (4) bekezdése alapján – a legfeljebb

3 évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmény (2021. január 1-jétől pedig amely büntetési tételének az alsó határa nem éri el az 1 évet) esetén a bíróság ehelyett más, alternatív büntetést is kiszabhat. Emellett a büntetés enyhítése körében – természetesen indokolási kötelezettség mellett – az 1–5 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetni rendelt deliktumok kapcsán is áttérhet elzárásra, közérdekű munkára vagy pénzbüntetésre [Btk. 82. § (2) bekezdés d) pont és (3) bekezdés], mérlegelési joga legfeljebb tehát eddig terjedhet. Így az látható, hogy – amennyiben a bíróság az elkövető terhére haszonszerzési céllal elkövetett, legalább 2–8 évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekményt (például alapeseti rablást) – állapít meg, mérlegelési joga az említett feltételek kapcsán nincs, szabadságvesztést (és emellett esetleg más, megengedett szankciót) kell kiszabnia. Ugyanakkor a Btk. 50. § (2) bekezdése a kötelező jellegű pénzbüntetés kiszabásához egy utolsó feltételt is támaszt: a megfelelő jövedelem, illetve vagyon meglétét. Itt alapvetően ismét helye lehet bírói mérlegelésnek: a töretlen ítélkezési gyakorlat szerint „[a] törvény célját figyelembe véve – a pénzbüntetés szempontjából – akkor megfelelő a kereset, illetve a jövedelem, ha az elkövető a pénzbüntetést, akár részletekben is, de képes megfizetni. Az a kérdés, hogy a vádlott keresete mikor tekinthető megfelelőnek, csak a konkrét ügyben az adott körülmények részletes vizsgálata alapján dönthető el” [25. Büntető Kollégiumi vélemény, 2012. 112. Bírósági Határozat (a továbbiakban: BH)]. A vizsgált EBH indokolása ugyanakkor kimondta, hogy „[t]énykérdés, hogy a bíróság határozott ideig tartó szabadságvesztésre is ítélte a terheltet, a havi 800 eurós - mintegy 250 000 forintnak megfelelő - jövedelme pedig magyar viszonylatban megfelelő jövedelemnek minősül”.

A fentiek alapján megállapítható, hogy mind az alapeseti kiutasítás, mind a kötelező pénzbüntetés esete tartalmaz bírói mérlegeléssel érintett elemet. Ugyanakkor, míg a kiutasításnál e diszkrecionális jognak további törvényi gátja nincs, a pénzbüntetésnél gyakran igencsak beszűkülhet a bíróság mozgástere. Egy bizonyos objektív limit felett – mint amilyen 2016-ben a Kúria álláspontja szerint a havi 250 000, - forint nettó fizetés – a megfelelő jövedelem feltételét ugyanis feltétlenül meg kell állapítani, így a norma végeredményben kógenssé válik. A de facto kógenca a látszólagos kógenicánál erősebb imperatív szabály, így nézetem szerint a Kúria III. tanácsának az említett EBH-ban kifejtett álláspontja, az ekkoriban hatályban volt jogszabályi rendelkezések alapján törvényesnek tekinthető. Célszerűtlennek látszik ugyanakkor, hogy egy nem magyar állampolgárt csak azért ne lehessen kiutasítani, mert a kötelező pénzbüntetés kiszabásához elég pénze van. A törvény szövege – és mint látni fogjuk, a legújabb módosításhoz fűzött miniszteri indokolás – szerint azonban ez volt a helyesíthető döntés. Merőben ellentétes álláspontot fejtett ki ugyanakkor a Kúria

II. tanácsa a BH 2017. 1. számon közzétett eseti döntésben. Ebben az ügyben az elsőfokon jogerőre emelkedett ítéletében a járásbíróság a török állampolgárságú vádlottal szemben embercsempészés büntette miatt egy év nyolc hónap szabadságvesztést, ötvennapos tétel pénzbüntetést, valamint négyévi kiutasítást szabott ki. A felülvizsgálati eljárás keretében eljáró legfőbb bírói fórum a határozat törvénytörő voltát észlelte, és azt akként orvosolta, hogy *a pénzbüntetés kiszabását mellőzte*. A kiutasítás primátusát kimondó döntését azzal indokolta, hogy *„[a] Btk. 33. § (6) bekezdésének b) pontja akként rendelkezik, hogy kiutasítás mellett közérdekű munka vagy pénzbüntetés nem szabható ki. A kifejtettkből következően az elsőfokú bíróság a fenti jogszabályhely megsértésével szabott ki pénzbüntetést a kiutasítás büntetés mellett”*.

Ugyanerre az álláspontra helyezkedett a BH 2017. 208. számon közzétett döntésében a Kúria I. tanácsa, azzal a magyarázattal, hogy *„a pénzbüntetés és kiutasítás együttalkalmazási tilalmának megsértésével megvalósult anyagi jogszabálysértést annak figyelembevételével kell orvosolni, hogy az a büntetés nem mellőzhető, amelynek kiszabására a bíróság a törvény szerint köteles. Ezért akkor, ha a nem magyar állampolgár elkövető országban tartózkodása nem kívánatos, Magyarország területéről ki kell utasítani, és vele szemben a kiutasítás mellett nem szabható ki közérdekű munka vagy pénzbüntetés”*. Ez az indoklás azonban kiindulópontjában hibásnak tekinthető, mivel a kiutasítást kötelező szankciónak tekinti, jóllehet az valójában – éppen a mérlegeléses elemére figyelemmel – nem az. Alátámasztja e kritika helyességét a BH 2017. 2. számú döntés is, amelynek rendelkező része szerint *„[a]nnak eldöntése, hogy a nem magyar állampolgár elkövetővel szemben indokolt-e kiutasítás alkalmazása, a bírói mérlegelés körébe tartozik”*. Semmiképpen nincs szó tehát az alapeseti kiutasítás kapcsán valóban kötelező törvényi rendelkezésről.

Részletesebb magyarázattal szolgált a kiutasítás elsőbbsége kapcsán a BH 2017. 285. számú határozatban ugyanezen tanács. Rendelkező része értelmében *„[a] kiutasítás mellett nem szabható ki pénzbüntetés. A büntetés célját, a büntetés kiszabására vonatkozó törvényi rendelkezéseket és az általános együttalkalmazási szabályokat szem előtt tartva a külföldi által haszonszerzés végett elkövetett bűncselekmény kapcsán is elsősorban azt kell eldönteni, hogy jogszerű és szükséges-e a kiutasítása, és amennyiben igen, akkor a kiutasítás, ha annak egyéb törvényi feltételei is fennállnak, szabadságvesztés kiszabása mellett sem mellőzhető és mellette pénzbüntetés nem szabható ki akkor sem, ha a pénzbüntetés kötelező alkalmazásának törvényi feltételei is fennállnak; a kiutasítás a törvény szerint is elsőbbséget élvez, mivel a Btk. akként rendelkezik, hogy a kiutasítás mellett nem szabható ki pénzbüntetés, és nem fordítva”*. A döntésnek tartalmában igazat lehet adni annyiban, hogy a közrendre különösen

veszélyes, súlyos bűncselekményt elkövető külföldi kapcsán lényegesen kívánatosabb volna a magyar társadalom szempontjából, hogy kiutasítsák, mintsem, hogy pénzbüntetésre ítéljék. Az az érvelés azonban, hogy „*a kiutasítás mellett nem szabható ki pénzbüntetés, és nem fordítva*”, formállogikailag nyomatékosan vitatható. Azzal, hogy a jogalkotó a Btk. 33. § (6) bekezdés b) pontjában a kiutasítást rendezte előre, nem azt jelezte, hogy annak akár a közérdekű munkával, akár a pénzbüntetéssel szemben bármiféle elsőbbsége lenne. Nyilvánvaló ugyanis, hogyha két intézmény együttes alkalmazása kizárt, akkor teljesen lényegtelen, hogy melyiket hányadik helyre írjuk, hiszen egyik kizárja a másikat, és vice versa, tehát kölcsönösen kizárják egymást. Ehelyett mindössze arról van itt szó, hogy a kiutasítás mellett nem csupán egy, hanem rögtön két másik büntetés kiszabása is kizárt, ezért avégett került a mondatban első helyre, hogy mindkét kizártsági esetre egy pontban, egymás mellett utalhasson a jogalkotó. Ebből azonban nem vezethető le, hogy a kiutasítás bármiféle elsőbbséget élvezne a közérdekű munkával és a pénzbüntetéssel szemben, ez mindössze egy egyszerű törvényszerkesztési kérdés. Az egyes szankciós szabályok kógenáciájának rangsora tehát csupán az egyes büntetési nemek részletszabályai alapján eldönthető kérdés. Véleményem szerint a 2017-es döntések kapcsán mindössze annyi történhetett, a bíróság észlelte, hogy a társadalom védelmét a kiutasítás jobban szolgálja, mint a pénzbüntetés. Ami való igaz ugyan, azonban ilyen törvényi környezetben contra legem jogalkalmazást jelent. Végül legújabbán a BH 2020. 132. döntésben ismét a Kúria II. tanácsa mondta ki, hogy „*[k]iutasítás és pénzbüntetés együttesen nem szabható ki, ha mindkettő kiszabásának a feltételei fennállnak, kiutasítást kell kiszabni*”. Indokolásában egy az egyben idézte a BH 2017. 285. számú döntésből kiolvasható – azonban mint láttuk, a törvényből nem levezethető – álláspontot.

A jogalkotó válasza

A törvényhozó 2020-ban észlelte a kötelező pénzbüntetés és a kiutasítás kapcsán kialakult problémát. Erre figyelemmel a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2020. évi XLIII. törvény 47. §-a 2021. január 1. napjától kezdődő hatállyal úgy módosította a Btk. 60. § (2a) bekezdését, hogy „*[a] határázár tiltott átlépése (352/A. §), a határázár megrongálása (352/B. §), a határázárrel kapcsolatos építési munka akadályozása (352/C. §), valamint az embercsempészség (353. §) esetén kiszabott szabadságvesztés mellett a kiutasítás - az 59. § (2) és (4) bekezdése szerinti esetek kivételével - nem mellőzhető. [...] E bekezdés alkalmazása esetén az 50. § (2) bekezdése*

alkalmazásának nincs helye”. Újdonság tehát, hogy a határozással kapcsolatos bűncselekmények mellé beemelésre került az embercsempészés. Ennek magyarázata az lehet, hogy e bűncselekményt gyakran nem magyar állampolgárok követik el (lásd például a Szegedi Járásbíróság 11.B.1117/2014/94. számú vagy a Kecskeméti Törvényszék B.181/2017/349. számú határozatait, amelyek történeti tényállásai szerint pakisztáni, román, cseh, szerb állampolgárságú személyek követtek el embercsempészt). Az új szabályozás szerint, ha e bűncselekmény miatt szabadságvesztést szab ki a nem magyar állampolgárral szemben a bíróság, emellett a kiutasítás is feltétlenül alkalmazandó. A pénzbüntetéssel kapcsolatos problémát pedig abban az esetben, ha az embercsempésznek megfelelő jövedelme (vagyona) is van, a jogalkotó úgy küszöbölte ki, hogy a Btk. 50. § (2) bekezdése szerinti, egyébként kötelező pénzbüntetés alkalmazását az ilyen esetekben kizárta.

A módosításhoz fűzött miniszteri indokolás szerint „[a] *Javaslat kiegészíti a kötelező kiutasítás alkalmazási körét az embercsempészzel, figyelemmel arra, hogy e cselekmény külföldi elkövetőjének Magyarországon való tartózkodása sem kívánatos. A prevenciók célokat is az szolgálja, ha az elkövető nem kap esélyt az országba történő belépésre, így adott esetben a cselekmény folytatására. Az EBH2016. B.6. sz. elvi bírósági határozat mutatott rá arra, hogy határozott tartamú szabadságvesztésre ítélt és megfelelő jövedelemmel rendelkező terhelten szemben kötelezően kiszabandó pénzbüntetés folytán a kiutasítás nem rendelhető el. A jogeset szerinti embercsempészet elkövetőjét tehát csak pénzbüntetésre ítélték, ugyanakkor hatékonyabb visszatartó erőt jelenthet ez esetben a kiutasítás elrendelése. A Javaslat a kötelezően alkalmazandó büntetések találkozása esetére a pénzbüntetés mellőzését írja elő*”.

Összegzés és de lege ferenda javaslat

Az előző pontban idézett miniszteri indokolás okfejtése alapvetően helyeselhető, ugyanakkor olybá tűnik, hogy nincs figyelemmel az EBH 2016. B.6. számú döntéssel ellentét, újabb keletű kúriai gyakorlatra. A 2017-es és 2020-as ítéletek ugyanis – bár az EBH létezéséről furcsa módon mintha tudomást sem vennének – a kiutasítás elsőbbségét hirdetik a pénzbüntetéssel szemben. Az mindazonáltal leszögezhető, hogy amennyiben a három határozással kapcsolatos bűncselekmény valamelyikéről, avagy az embercsempészséről van szó, a két szankcióval kapcsolatos probléma kiküszöbölésre került a jogalkotó által, hiszen a pénzbüntetés ezen esetekben 2021. január 1. napjától a törvény erejénél fogva háttérbe lép, és mint az elkövetőre kedvezőbb rendelkezés, a Btk.

2. § (2) bekezdése alapján, az említett időpontot megelőzően elkövetett bűncselekmények miatt folytatott büntetőeljárásokban is irányadó. Más azonban a helyzet az egyéb bűncselekményekkel. Így például az idézett, összesen hat eseti döntés közül a BH 2017. 2. számon közzétett ítélet tárgya erőszakos közöszlenség, míg a BH 2017. 208. szám alatt publikált döntése információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás és más bűncselekmények (de nem embercsempészés) voltak. Nyilvánvaló, hogy ugyanúgy elkövethet a nem magyar állampolgár is bármilyen más, kiemelkedően súlyos – tehát a kiutasításnak általában alapjául szolgáló – bűncselekményt, mint például emberölést, rablást, emberrablást stb. Ilyen esetekben viszont a Btk. 60. § (2a) bekezdésében írt – a kötelező pénzbüntetést kizáró – rendelkezés nem alkalmazható. Sőt, az argumentum a contrario logikái, illetve a teleologikus értelmezés elvei mentén arra is lehetne következtetni, hogy az e törvényhelyben szereplő négy deliktumon kívüli, egyéb bűncselekmények esetében a jogalkotó az EBH 2016. B.6. számú döntésben kifejtetteket (tehát a pénzbüntetésnek a kiutasítással szembeni primátusát hirdető felfogást) tekinti helyesnek és irányadónak. Ellenkező esetben – tehát ha a 2017-es és 2020-as BH-ban írt álláspontot osztaná a törvényhozó – a Btk. 60. § (2a) bekezdés módosítása alapvetően felesleges lett volna, hiszen a Kúria újabb jogértelmezése szerint a nem magyar állampolgár kiutasítása esetén akkor sem szabható ki pénzbüntetés, ha egyébként a Btk. 50. § (2) bekezdésében írt valamennyi törvényi feltétel maradéktalanul fennáll. E felfogása ugyanakkor a jelenlegi jogszabályi környezetben felülvizsgálandó lenne. Az Alaptörvény 2019. január 1. napjától hatályos 28. cikke szerint ugyanis „[a] bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. A jogszabályok céljának megállapítása során elsősorban a jogszabály preambulumát, illetve a jogszabály megalkotására vagy módosítására irányuló javaslat indokolását kell figyelembe venni. [...]”. A miniszteri indokolásnak a törvény értelmezésénél betöltött szerepe tehát kiemelkedővé vált, e körülmény konzekvenciáit pedig a bírói gyakorlatnak a pénzbüntetés és a kiutasítás közötti választás kapcsán is indokolt levonnia. Meggyőződésem ugyanakkor, hogy a kötelező pénzbüntetésnek a kiutasítással szemben főszabály szerint elsőbbséget biztosító, jelenlegi törvényi megoldás felülvizsgálatra szorul. Lényegesen jobban szolgálná ugyanis a társadalom védelmét (mint a büntetés végső célját) egy olyan szabályozás, amely nemcsak négy kiemelt bűncselekmény kapcsán, hanem minden ilyen esetben a kiutasítás elsőbbségét mondaná ki. Erre figyelemmel, nézetem szerint de lege ferenda a Btk. 50. § (2) bekezdését egy olyan további mondattal lenne indokolt kiegészíteni, amely szerint ez a rendelkezés nem alkalmazható, ha a nem magyar állampolgárral szemben kiutasításnak van helye. Ezáltal

a jogalkotó törvényerőre emelhetné az EBH 2016. B.6. ellenében kialakult, ám jelenleg a törvénnyel ellentétes kúriai gyakorlatot.

Felhasznált irodalom

- Ambrus I. (2018): Együttalkalmazási tilalmak, valamint valódi és látszólagos kógencia a büntetőjog szankciórendszerében. *Belügyi Szemle*, 66(6) 88-107. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.6.6>
- Gál I. L. & Szűcs A. (2013): A büntetések. In Polt P. (főszerk.): *Új Btk. Kommentár. 2. kötet, Általános rész*. Nemzeti Közszerkesztési és Tankönyv Kiadó
- Gellér B., Ambrus I. & Vaskuti A. (2019): *A magyar büntetőjog általános tanai II. Büntetésstan (A büntetőjogi jogkövetkezmények tana)*. Eötvös Kiadó, 371.
- Osztoivits A. (2020): Törvénymódosítás a bírósági joggyakorlat egységesítése érdekében – jó irányba tett rossz lépés? *Magyar Jog*, 67(2) 72-80.
- Tóth A. N. (2018): *A távollátás jogintézménye*. Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, 242.
- Tóth J. (2017): A kiutasítás: volt, van lesz? In Karsai K. et al. (szerk.): *Ünnepi kötet dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár 70. születésnapjára*. Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Ambrus I. (2020): Se veled, se nélküled – a pénzbüntetés és a kiutasítás kötelező együttes kiadásának problémái. *Belügyi Szemle*, 69(1), 75-85. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.1.3>